СТРАТЕГІЧНІ НАСТУПАЛЬНІ ОЗБРОЄННЯ США ТА РФ

Пендрак М.М.

Національний університет «Львівська політехніка»

Двадцяте століття ввійде в історію розвитку цивілізації як ядерне століття, оскільки протягом останніх шістдесяти років ядерна зброя набула надзвичайно широкого розповсюдження. У результаті цього вона перетворилася в історично безпрецедентний військово-політичний і воєнно-стратегічний феномен, що забезпечує національну безпеку країни, власника і вже давно для кожного не секрет, що саме ядерна зброя вважається чи не основним чинником здійснення та провадження зовнішньої політики багатьох країн. Наймогутнішими серед країн постачальників ядерної зброї є США та РФ, однак важливим напрямом російської міжнародної політики залишається скорочення стратегічних наступальних озброєнь на двосторонній основі з США з метою подальшого зміцнення стабільності в світі, тому між ними була підписана низка договорів. В цьому і полягає актуальність даної статті. І оскільки тема є обширною, я б хотіла зупинитися на подіях сучасності, та висвітлити аспекти щодо договірно-правової бази між цими країнами.

8 квітня 2010 року президент Росії Дмитро Медведєв і президент США Барак Обама підписали новий російсько-американський договір про стратегічні наступальні озброєння (СНО-3), а вже 5 лютого 2011 року під час мюнхенської Конференції з питань політики безпеки глави зовнішньо-політичних відомств Росії та США обмінялися грамотами про ратифікацію Договору про заходи з подальшого скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь. З цього моменту він вважається таким, що офіційно набрав чинності. Ця угода прийшла на зміну попередньому договору, термін дії якого закінчився у 2009 році. Згідно з його положеннями, новий договір, що передбачає взаємне скорочення ядерного озброєння, буде діяти десять років. Він передбачає скорочення протягом семи років ядерних боєзарядів до 1550 одиниць, а кількість носіїв – до 800.

США, на відміну від Росії, зобов'язуються скоротити у великій кількісті пускові установоки – у Росії вже менше пускових установок, ніж вимагають обмеження за договором. За даними видання, спочатку термін служби найчисленніших у ядерному арсеналі США боєголовок

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

W-76 було затверджено в 2000 році. Передбачалося, що тільки 800 з них будуть модернізовані, але адміністрація Джорджа Буша підвищила кількість боєголовок, що підлягають модернізації, до 2 тисяч. Згідно з новим планом, кількість боєголовок, які будуть модернізуватися, засекречені, а сама програма діятиме до 2018 року.

Як стало відомо газеті, в програмі з модернізації B-61, термін дії якої завершується у 2022 році, передбачається комбінування декількох застарілих бомб в одну, що дозволить заощадити на ядерному матеріалі.

У документах NNSA не повідомляється про суму, яка буде витрачена на збільшення терміну служби ядерної зброї, проте, згідно з оцінками представника Федерації американських вчених Хенса Крістенсена (Hans M. Kristensen), продовження модернізації лише B-61 обійдеться в 4 мільярди доларів.

Нагадаємо, в травні минулого року Пентагон розкрив дані про ядерний арсенал США, згідно з якими Штати мають 5113 ядерних боєзарядів.

Пізніше президент США Барак Обама пообіцяв виділити на обслуговування та модернізацію ядерного арсеналу країни 80 мільярдів доларів протягом наступних 10 років.

Утім, навіть поява цих «умовно нових» ракет жодним чином ситуацію не змінює. Адже в РВСП РФ поки що надійшло 45 моноблочних МБР «Тополь-М», а списано вже 375 МБР із 1999 БЧ. В авіаційному крилі справи не кращі. Ту-95МС – їх понад шість десятків – виводитимуться зі складу ВВС через вироблення ресурсу. До них просто немає двигунів. Що ж до Ту-160, то до 2010 р. армія РФ отримала лише три такі літаки: один новий і два модернізовані. Можливість введення в дію нових ракетних підводних крейсерів із ракетою «Булава» видається дуже сумнівною через невдачі, які переслідують нову російську ракету. Із десятка випробувальних пусків успішним виявився тільки один.

Результат: через старіння підводних човнів, шахтних ракетних комплексів і стратегічних бомбардувальників російським ядерним силам ось-ось було б уже не до снаги «штовхнути» більш як 1 тис. бойових частин. Підписання Договору СНО-3 дозволить Москві зберегти обличчя і навіть говорити про велику мирну мету. Майже як пацифісти. Зате зрозуміло, чому на переговорах Москва хотіла умовити американців піти на значне скорочення саме носіїв – аж до 500. Але США, в яких носіїв справді відчутно більше, це не влаштувало.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

Вашингтон був готовий погодитися на вагоме зменшення ядерних боєголовок, як своїх, так і російських, але аж ніяк не носіїв...

Наприкінці 2009 р. Білий дім оприлюднив нову програму розміщення об'єктів ПРО в Європі замість тієї, відмову від якої Москва подавала як свою перемогу. Але США зовсім не відмовилися від розміщення наземних елементів ПРО в цій зоні. Вони лише відтермінували початок їх розгортання до 2015 р. А повністю позиційний район ПРО, включаючи наземну структуру, буде створений до 2020 р.

Ракети, як і раніше, передбачається розмістити на території Польщі, а також у Південній Європі. Зокрема Румунія першою до 2015 р. розмістить у себе батарею ракет-перехоплювачів середньої дальності SM-3. У Вашингтоні підтверджують, що SM-3 в Європі зовсім не є загрозою для СЯС РФ, оскільки вони не призначені для перехоплення МБР, а будуть спрямовані проти ракетної загрози з боку Ірану та Північної Кореї.

Перехоплювати навздогін російські МБР, які летять у США через Північний полюс, ракета в модифікації SM-3 Blok IA (дальність перехоплення – 500 км, досяжність за висотою 250 км, ціна однієї ракети – млн. дол.) справді не спроможна. Але перехоплювач має потенціал для якісного поліпшення. Проведено вісім вдалих випробувань SM-3. Цією протиракетою також був збитий супутник (читай – боєголовка). Що є підтвердженням – модернізована SM-3 матиме можливості ПРО проти балістичних ракет, включаючи МБР.

Сьогодні системою Aegis із ракетами SM-3 оснащені 18 крейсерів і есмінців США. До 2013 р. таких кораблів має бути 28, а до 2015 р. – уже 32. Кількість розгорнутих на кораблях ракет «стандарт» SM-3 становитиме близько 1 тис. «Плаваюча» ПРО – і гнучка, і мобільна. Наприклад, у зв'язку з початком танення арктичної криги група з кількох крейсерів і есмінців серед іншого цілком зможе облюбувати собі район базування у високих широтах, тобто на траєкторіях польоту МБР і БРПЧ із РФ до США.

В структурі стратегічних ядерних сил відбудуться відчутні кількісні і якісні зміни. При цьому число носіїв ядерної зброї в РФ, швидше за все, виявиться менше вказаного в угоді Обами— Медведева нижнього рівня в 500 одиниць. А боєголовок, мабуть, буде більше установлено цим же документом верхнього рівня в 1675 штук—за рахунок збереження старих ракет.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

Найбільшого скорочення, без сумніву, очікують ракетні війська стратегічного призначення. Із-за виділення ресурсу експлуатації до 2015 року доведеться вивести із складу стратегічних ядерних сил (СЯС) всі 180 ракет РС-12М «Тополя». З тієї ж причини в строю залишиться лише 30 з 120 ракет РС-18Б і 58 з 104 РС-20В Але «Тополь-М» надходять на озброєння Росії набагато повільніше, ніж виводяться інші МБР. При цьому РС-18 має шість бойових частин, а РС-20 – десять. Це означає, що заміна «південмашівських» ракет на моноблочні «Тополі» лише з однією боєголовкою призводить до відчутного зменшення ядерних БЧ у Росії в цілому, а також позбавляє СЯС РФ так званого поворотного потенціалу. Інакше кажучи, на ту саму РС-20 «Сатану» за потреби можна встановити 10 ядерних БЧ замість однієї, а от на «Тополь-М», за всього бажання, лише одну. Отож цілком зрозуміла та радість, із якою в жовтні 2003 р. тодішній президент Путін заявив, що на складах «знайшлося» «кілька десятків» ракет типу РС-18 радянської розробки. Мовляв, вони багато років пролежали в НЗ, а тому можуть вважатися новими. Як потім з'ясувалося, ракет було 29, і лежали вони не в Росії, а в Україні. І Київ розплатився ними за частину російського газу.

Продовжать службу шість підводних ракетоносців проекту 667БДРМ. Виготовлені в 1984-1990 роках, зараз вони минулі (або проходять) ремонт і модернізацію, переоснащенні ракетами «Синява» і можуть прослужити до 2015 року. На них знаходиться 96 ракет. Крім того, флот повинен поповнитися новими субмаринами проекту 955 «Борей»: можливо, до 2015 року у складі ВМФ з'явиться навіть три такі човни, які зможуть нести 48(можливо, 52) ракет «Булава».

З урахуванням того, що вже зараз бомбардувальники насправді можуть нести більше крилатих ракет, ніж це вказано за правилами СНВ-1 (856 реальних проти 616 врахованих в січні 2009 року), доля ВПС в СЯС може виявитися ще вище—до 30%. Якщо розрахунки «Влади» вірні, то в 2015 році РФ може мати приблизно 470 стратегічних носіїв ядерної зброї – без врахування можливих скорочень за міжнародними договорами.

За шість років порівнянню з 2009 роком – «природне» скорочення носителів складе більше 40%. На цих носіях, залежно від напряму модернізації ракет і літаків, може бути розгорнуте від 2100 до (теоретично) 2600 боєголовок. Однак в 2016-2019 роках доведеться списувати 58 важких ракет РС-20В, що несуть 580 боєголовок, що відразу позбавить РФ більш ніж чверті бойових зарядів. Ця проблема

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

представляється найбільш серйозною, і жодних альтернатив по зміні ситуації не видно.

Загалом це подія глобального масштабу. Успіх тим більше помітний, що ви- працювання угоди тривало два роки і мало вісім раундів переговорів.

Щоправда, за дужками опинився той простий факт, що від ядерної зброї як такої йде загроза хіба що для економіки і складського персоналу. Адже проблема лежить у сфері міждержавних відносин. Але Вашингтон і Москва давно минули стадію збройного протистояння. Проте підписання СНО-3 відповідає інтересам обох сторін. Щоправда, позбавлення світу від атомної загрози для Кремля і Білого дому – не більше, ніж красива обгортка. Піар-кампанія для публіки, яка пам'ятає про те, що роззброєння є розрядка.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua